

УДК 37.015.311:78:37.046"5/11"

ДО ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ В МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Велігура О. О.

У статті висвітлюється проблема наступності і перспективності в музично-естетичному вихованні дошкільників та молодших школярів, уточнюється зміст ключових понять, розкривається авторське бачення цієї проблеми.

Ключові слова: наступність і перспективність, безперервне виховання, психологічна готовність дітей до школи.

В статье освещается проблема преемственности и перспективности в музыкально-эстетическом воспитании дошкольников и младших школьников, уточняется содержание ключевых понятий, раскрывается авторское видение этой проблемы.

Ключевые слова: преемственность и перспективность, непрерывное воспитание, психологическая готовность детей к школе.

The article highlights the problem of succession and perspective in musical-aesthetical education of preschoolers and junior schoolchildren, specifies the contents of key notions and offers the author's view of this problem.

Key words: succession and perspective, continuous education, psychological readiness for school.

Постановка проблеми. Держава зробила низку вагомих кроків для здійснення реформування національної освіти в Україні, прийняла "Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки". Проте, щоб забезпечити повноцінне втілення у практику прийнятого закону, необхідно розв'язати актуальні проблеми, зокрема реалізувати неперервність освіти, яка забезпечить організаційну та змістову єдність, наступність і взаємозв'язок усіх її ланок [5]. Об'єктивна необхідність у здійсненні такого підходу зумовлюється вимогами вищезазначених концептуальних положень, які наголошують на неперервності освіти. Сьогодні окреслене питання має велику соціальну значущість, оскільки держава визначила завдання охоплення суспільним дошкільним вихованням усіх дітей дошкільного віку й створення передумов для поступового переходу до навчання молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема наступності в освіті надзвичайно широка й багатогранна і в наш час є об'єктом досліджень у різних галузях науки: філософії, психології, педагогіці, естетичному і музичному вихованні. Філософський аспект наступності розглядають у своїх наукових працях такі вчені, як Є. Баллер, Г. Ісаєнко, Б. Кедров та ін. У педагогіці проблему наступності розглядали вітчизняні науковці, а саме: А. Амонашвілі, Н. Гуткіна, О. Кравцова, С. Ладивір, О. Панько, І. Підласий, О. Савченко; і зарубіжні: Я. Коменський, Й. Песталоцці та інші. Вони виділяють кілька умов для створення комфортного клімату першокласників, а саме: створення емоційного клімату, побудова навчального процесу з урахуванням психофізіологічних особливостей шестирічних першокласників, наявність необхідного обладнання, врахування індивідуальних особливостей дитини тощо. Психолого-педагогічні основи наступності обґрунтували зарубіжні психологи: Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Люблінська й українські: Я. Коломінський, Г. Костюк, Г. Люблінська та інші; наступність у естетичному вихованні присвячені праці науковців: О. Ароніної, Р. Афанасьєвої, С. Максимової, О. Чекунової; у роботі дитячого садка і школи: у підготовці дітей до навчання Я. Коменський, В. Кузь, С. Русова, В. Сухомлинський, Є. Тихєєва, К. Ушинський та ін.; проблеми розвитку дошкільників, педагогічні умови формування його готовності до навчання у школі досліджували вітчизняні науковці: Л. І. Божович, Л. А. Венгер, О. Л. Венгер, Ю. З. Гільбух, Н. І. Гуткіна, О. В. Запорожець, Л. О. Кондратенко, В. К. Котирло, С. О. Ладивір, Н. А. Побірченко, О. П. Усова, В. В. Холмовська і зарубіжні

Р. Брандт, Г. Вітцлак, Л. Зонтаг, М. Саймон, Й. Шванцар, С. Штребел та ін.; проблеми наступності, перспективності в роботі дитячого садка і школи розкрито у працях І. Дичківської, Л. Іщенко, Л. Калмикової, В. Киричок, К. Крутій, Г. Лещенко, Н. Луцан, Н. Манжелій, Т. Мантула, А. Михайлова, С. Уфимцева, Т. Фадєєва, О. Чепка, та ін.

Проблема наступності музичного виховання дошкільників і молодших школярів вбачає як цілісність цього процесу, так і конкретизацію поставлених завдань: розвитку культури музично-естетичного сприйняття (О. Єременко, С. Назайкинський, С. Науменко, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Самсонідзе та інші), активізації музично-творчої діяльності дітей (С. Акішев, Л. Горюнова, О. Зіміна, О. Юдіна), вихованні у дітей музично-інтонаційного слуху (Т. Дорошенко, С. Колесніков, М. Красильнікова, Г. Тарасов та інші), використанні комплексної дії мистецтв у системі музичного виховання дітей (Н. Аніщенко, Л. Масол, Г. Шевченко та інші), музичному вихованні шестирічних першокласників (Г. Мартянова).

Мета статті полягає у тому, щоб науково обґрунтувати сутність поняття "наступність" у музичному навчанні молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У науці існують різні підходи до визначення поняття "наступність".

У філософській енциклопедії термін "наступність" трактується як зв'язок між різноманітними етапами або ступенями розвитку, сутність якого полягає у зберіганні тих чи інших елементів цілого чи окремих сторін його організації при зміні цілого як системи [8].

У філософії наступність базується на відносній стійкості основних принципів розв'язання вагомих проблем онтології, гносеології, соціології, етики й естетики. Зазначена наука неперервність сучасної освіти розглядає, з одного боку, як спосіб включення особистості в суспільне життя, з іншого, трактує її як спосіб самореалізації особистості; визначає наступність як зв'язок між різними етапами або ступенями розвитку, сутність якого полягає у збереженні тих чи інших елементів цілого або окремих сторін його організації при переході від одного етапу до іншого, і при будь-яких змінах. Сутності окресленого питання присвячені філософські дослідження Е. А. Баллера, який зробив визначення: "Преимственность – это связь между различными этапами и степенями развития как бытия, так и познания, сущность которой состоит в сохранении тех или иных элементов целого или отдельных сторон его организации при изменении целого как системы, т. е. при переходе из одного состояния в другое. Связывая настоящее с прошлым и будущим, преимственность тем самым обуславливает устойчивость целого" [8].

Наукові дослідження С. Л. Рубінштейна, Л. С. Виготського, О. В. Запорожця, Д. Б. Ельконіна та інших виявили, що наступність в освіті передбачає врахування й оптимальне використання вікових і психологічних можливостей дітей, а також ампліфікації, самоцінності кожного вікового періоду. Психологія трактує наступність як безперервний процес виховання і навчання дитини, який має загальні і специфічні цілі для кожного вікового періоду.

Л. Виготський вважає, що провідною функцією наступності є забезпечення так званого ліричного розвитку дитини упродовж перехідних вікових періодів, адже наступність допомагає адаптаційно, без наслідків пройти крізь кризи психічного розвитку особистості. Реалізувати наступність двох освітніх ланок: дошкільний навчальний заклад – початкова школа дозволяє обов'язкове відвідування дитячого садочка з метою цілісного, поступового й гармонійного всебічного розвитку дитини й подальшого вдосконалення всіх отриманих знань, умінь і навичок у початковій школі.

За В. В. Давидовим, принцип наступності виражає реальний факт, що при побудові шкільних навчальних предметів для початкової школи зберігається зв'язок з тим типом знань, які дитина отримала до школи" [3]. Отже, наступність необхідно вирішувати як комплексний підхід.

Наступність є одним із пріоритетних напрямків модернізації сучасної освіти. У сучасній педагогіці існує багато визначень зазначеного поняття в навчанні, проте автори стверджують, що наступність передбачає певну послідовність засвоєння дітьми знань, оволодіння вміннями й навичками, способами діяльності. За визначенням Н. Є. Мойсеюк, "принцип наступності та безперервності означає проходження ряду етапів, протягом яких поступово ускладнюються й урізноманітнюються зміст та напрями розвитку тих утворень, які загалом складають цілісну систему

характеристик особистості. Починаючи з перших років життя дитини, процес виховання є безперервним, нескінченним, він триває протягом усього свідомого життя людини" [4, с. 394]. Так, З. Онишків під поняттям наступності в роботі дошкільної і початкової ланок систем освіти розуміє таку систему, яка спрямована на підготовку дитини до умов шкільного навчання та врахування того рівня її розвитку, з яким вона прийшла до школи, опора на нього [6, с. 96]. Науковець А. Богуш вважає, що перспективність – погляд знизу вгору, обізнаність педагогів дошкільної ланки освіти з програмами і технологіями навчання та виховання учнів початкової школи, це той показник, який дає змогу визначити адекватні віку орієнтовні показники засвоєння дошкільниками знань, умінь і навичок, рівень розвиненості і вихованості дитини [2, с. 58].

Г. М. Аквілева і З. А. Клепіна виділяють три взаємопов'язані елементи в цьому понятті: необхідний зв'язок і співвідношення між частинами освітньої галузі на різних етапах навчання; взаємозв'язок методів, прийомів, форм навчання; певні послідовно зростаючі вимоги до результативності навчання, виховання і розвитку [1, с. 95]. Даний принцип дає можливість поступово збільшувати об'єм понять і способів дій, а також утворювати у школярів цілісне уявлення про наукове знання даної галузі; впливає на мотивацію учіння, тобто активізувати пізнавальну діяльність учнів, поступово збільшуючи навантаження на школярів.

Музичне навчання є органічною складовою єдиної системи неперервної освіти. Водночас цьому процесові властива предметна специфіка, індивідуальні характеристики, зумовлені цільовою спрямованістю, змістом, методикою й технологією функціонування всіх компонентів даної системи.

Проблема наступності в музично-естетичному вихованні набуває сьогодні стратегічного, соціально-педагогічного значення та аксіологічного змісту. Варіативність і різноманітність вихованих систем, що враховують специфіку певного виховного закладу, його традиції, тенденції й перспективи розвитку, зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування та практичної реалізації в навчально-виховний процес ДНЗ і початкової ланки ЗОШ.

Так, під наступністю ми розуміємо поступовий, безперервний процес формування співацьких навичок, рівень їх сформованості відбувається поетапно, кожен з етапів має свої цілі і більш високий, якісний рівень.

На нашу думку, щоб забезпечити безперервність і наступність навчання дошкільників і молодших школярів, необхідно:

- створити сприятливі умови для успішної адаптації першокласників;
- використовувати особистісно орієнтований підхід у навчанні, спрямований на урахування психофізіологічних особливостей дітей, їх голосового апарату та можливостей співацького голосу відповідного віку;
- коригувати навчальні програми, створювати "наскрізні" програми та методики навчання дітей з урахуванням вікових особливостей кожної дитини; шукати цікаві й різноманітні форми творчої діяльності з дітьми (поступово формувати у них музичний смак, здатність, насамперед, слухати й сприймати музичні інтонації, не нав'язливо формуючи співацькі навички, використовуючи комплекс вправ; створення мелодій, поспівок казкових героїв; написання музичних казок; театралізація дитячих пісень та ін.);
- тісно співпрацювати з батьками, оновлювати форми роботи з ними.

Висновки. Таким чином, реалізація принципу наступності в музично-естетичному вихованні дітей передбачає застосування і взаємозв'язок різноманітних форм, методів виховання, їх варіативність залежно від вікових та індивідуальних особливостей школярів; урахування рівня розвитку дитячого колективу; єдність мети, завдань та змісту виховання; співпрацю школи, сім'ї, громадськості та неперервності виховного процесу; упровадження ефективних педагогічних технологій; постійно коригувати та вдосконалювати виховну роботу. Її ефективність досягається шляхом комплексного підходу до забезпечення зазначених умов, що передбачає розробку наскрізної програми, організаційно-методичну роботу з педагогами та батьками, сукупність методичного забезпечення процесу виховання особистості.

Література

1. Аквилева Г. Н., Клепина З. А. Методика преподавания в начальной школе : учеб. для студ. профобразования пед. профиля / Г. Н. Аквилева, З. А. Клепина. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 240 с.
2. Богуш А. М. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема / А. М. Богуш // Наукові записки Тернопільського навчального педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія "Педагогіка". – 2006. – № 2. – С. 58–61.
3. Давыдов В. В. Принципы обучения в школе будущего / В. В. Давыдов // Хрестоматия по возрастной и пед. психологии / под ред. И. И. Ильясова, В. Я. Ляудис. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 304 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ "КДНК", 2003. – 615 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.
6. Онишків З. М. Навчально-виховний комплекс "дошкільний навчальний заклад – початкова школа": шляхи забезпечення наступності / Зб. наук. праць: педагогічний дискурс. – Тернопіль, 2011. – Вип. 10. – С. 372–375.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 367 с.
8. Философская энциклопедия : в 5-ти т. – М. : Сов. энциклопедия, 1967. Т. 4. – 1967. – 591 с.